Acésta fóia ese cate 3 cóle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 10 franci cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Fói'a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Abonamentulu se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonéza la Comitetulu asociatiunei in Sibiiu, séu prin posta séu prin domnii colectori.

Nr. 2. **Brasiovu 15. Ianuariu 1871.** **Anulu IV.**

Scurta istoria a societatei iesuitiloru.

(Continuare).

Statutele sî legile iesuitiloru. Pentrucá se cunosci bene scopulu sî spiritulu ori carei societati omenesci, se cere neaparatu, cá se afli mai antaiu, dupa ce legi sî asiediemente se guberna sî administra aceea. Multu tempu regulamentele iesuitiloru au fostu sî au remasu pentru ceealalta omenime unu adeveratu misteriu, d'in care causa s'au si respanditu asupra loru cele mai fabulóse opiniuni. Astadi acelea regulamente, legi, statute, au ajunsu a fi proprietatea toturoru càti cunoscu alte limbe; numai in limb'a nóstra romanésca coprinsulu acelora nu s'a vediutu pre càtu scimu noi, neci intregu sî neci macaru in estrasu. Spatiulu nostru ne sufere a le reproduce aici numai in estrasu.

Intielesulu statuteloru d'in 1540 este acesta:

1. In tóte afacerile societatei sî in tóte datorintiele care cadu asupra fiacarui membru, numai generariulu alesu d'in midiuloculu ei are dreptulu de a decide, care pentru ce feliu de ocupatiune este aptu sî capace (adeca generariulu iesuitiloru este investitu cu potestate monarchica absoluta).

2. Acelasi generariu are dreptulu de a proiecta regulamente sî legi pentru societate, éra acésta are dreptulu de a le discuta sî respinge in casuri grave, nu inse sî in casuri urgente, sî neci in casuri mai usióre. Éra essecutiunea legiloru sî tóta potestatea de comendante supremu remane depusa in manile generariului.

3. Membrii societatei se obliga a depune inca sî unu alu patrulea votu, carele este: supunerea neconditionata sî absoluta la vointi'a papei (obedientia illimitata erga pontificem), in càtu ori candu acesta le-ar comenda, cá se mérga in ori-si ce missiune sî se intreprinda ori-ce lucru pe lume, la pagani, la eretici sî la schismatici, ei se se supuna neconditionatu si se inplinesca cele poruncite, dio'a nóptea, de aici pàna la Indi'a.

4. Neci unu iesuitu se nu cuteze a se inbiié, a se offerí elu insusi pentru vreun'a missiune, ci fiacare se astepte, pàna 'lu va destina sî denumí insusi Ddieu, adeca pap'a, cá locutienetoriu alu seu, sî generariulu societatei.

5. Toti membrii societatei au se jure ascultare sî supunere neconditionata comendantelui generale, carele este locutienetoriulu lui Isusu pe pamentu.

6. Neci unu membru nu póte posede avere privata, sî neci chiaru societatea cá atare; d'in contra pentru institute, scóle, colegia, universitati, ospitale etc. potu primí ori càta avutía li s'ar da. D'in scolarii si studentii scóleloru iesuitice se primescu tenerii la noviciatu pentru societate.

7. Aici iesuiti carii sunt totu-unadata sî preoti, sunt obligati a indeplini oficiulu eclesiasticu inca si atunci, candu nu li s'ar veni neci-unu beneficiu, éra rogatiunile (officium, adeca cumu sunt rogatiunile óreloru, a le deminetiei etc.) nu sunt obligati a le face in comunu cá alti calugari, ci fiacare pentru sine. Acésta insemna atàta, cà iesuitii nu sunt obligati a petrece viétia contemplativa, cá alti monachi, ci tocma d'in contra, vocatiunea loru este a petrece in lume, intre ómeni, spre a'i invetia, a le administra sacramentele, a'i confirma in credintia, éra pe necatolici a'i catolisa.

Numerulu iesuitiloru defiptu la inceputu de càtra pap'a Paulu III. a fostu numai de siesedieci, prin urmare si statutele d'in 1540 era destinate numai pentru acea mica companía; mai tardìu inse vomu vedea, cà incercarea cu acelu numeru micu a fostu cu totulu desierta, d'in care causa sî numerulu iesuitiloru s'a inmultîtu succesive la càteva sute, apoi la mai multe mii, dupa aceea sî statutele loru s'au mai amplificatu asia, precumu nu ar fi crediutu neci-unu omu pe fati'a pamentului. Firesce, pentrucà problem'a pe care 'si luasera ei asupra, era gigantica sî cu totulu estraordinaria, prin urmare densii era constrinsi a cauta sî midiulóce cu totulu estraordinarie, pàna candu ajunsera de spaim'a sî de urgí'a lumei intregi. Se fimu inse drepti in totu respectulu sî càtra tóta lumea. Tocma candu iesuitii nu aru fi luatu asupra loru consolidarea potestatei monarchiei universale a-totu potente a papei dela Rom'a, un'a problema acésta in totu casulu chimerica, ci déca ei sî-aru fi propusu numai a correge moral'a publica sî privata a omenimei de inainte cu 320 de ani, totusi acésta unica problema era se fia fórte apasatória, nu pentru siesedieci, ci pentru siesedieci de mii de barbati, sî docti, sî devotati cu totulu sublimei loru vocatiuni, Tóte documentele mai bune, càte ni s'au pastratu d'in acelea tempuri, marturisescu in unanimitate, cà corruptiunea in biserica cá si la curtile domnitoriloru, cá sî in classele aristocratice sî in cetati, ajunsese la culme. Insasi Rom'a se numea, sî cu totu dreptulu, Babilonia. Respectulu sî veneratiunea càtra cele sante disparuse cu totulu. Era lucru de tóte dîlele, cá

potirele sî asia numitele monstrantie se se fure d'in biserice, in càtu pe la unele locuri trebuea se lege cani in laintrulu bisericei, pentrucá se apere lucrurile sacre de furi sacrilegi. Casatorí'a, juramentulu sî ori-ce promissiune facuta, ajunsese de bajocura. Mai neci-unu popa nu era fàra asia numita concubina. Asasinatele prin veninu sî pumnariu era la ordinea dîlei. Neci pe tempulu imperatoriloru celoru mai spurcati d'in Rom'a antica nu ajunsese moralitatea de bajocura mai mare, decàtu se aflá ea pe la inceputulu reformatiunei.

In primavér'a anului 1541 iesuitii isi alesera de generariu pe fundatoriulu societatei loru, adeca pe Ignatiu Loyola, dupa aceea se si apucara de lucru, care pe unde'i inpartí densulu. Indata inse dupa duoi ani se sî cunoscù, cà cu siesedieci de insi n'are se faca tréba mare neci Loyola, neci pap'a. Preste acésta se pare, cà ei la inceputu nu reflectasera neci la inpregiurarea, cà membrii societatei séu trebue se cunósca mai multe limbi, pentrucá se se póta intielege cu popórale, séu ceea ce era se corespundia si mai bene scopului, se fia luati d'in tóte nationalitatile. Pentru membrii societatei avea limba comuna latin'a, cu aceea inse nu potea descende la poporu, la glóte, neci le ajutá nimicu in Asi'a sî in Americ'a. Intre acestea predicatorii sî missionarii protestanti, carii apucasera a traduce bibli'a sî alte carti bune in càteva limbi, facea pasi rapedi cu doctrinele loru, sî ce e dreptu, pe unde apucá ei inainte, incepù a se mai corege sî moralitatea, éra scólele resarea cá d'in pamentu. Intre acestea inpregiurari fatali pentru scaunulu Romei sî pentru tóta potestatea papei, fatia cu asia rivali cumpliti, cumu era capii sî conductorii protestantiloru, pap'a Paulu III. se induplecà la luarea unei mesure estraordinarie, de care se iau numai in pericule fórte mari. Elu adeca prin bull'a sa d'in 14. Martiu 1543, care se incepe cu cuventele, Injunctum nobis — —, auctorisà pe Ignatiu Loyola, cá se ia in óstea sa calugarésca de iesuiti ori-càti membrii va voí elu. Totu-unadata pap'a donà iesuitiloru in Rom'a duóe beserice „Dela Strata“ sî cea „Dela S. Andreiu,“ cumu sî unu locu mare, pe care se edifice unu palatu mare pentru iesuiti. Apoi fiendu-cà cersietori'a calugarésca a iesuitiloru inca incepù se dea resultate mari, Ignatiu Loyola indata sî infientià càteva institute nóue, sî anume: „institutu séu cenobiu“ pentru fetitie tenere, a caroru castitate era in periculu, „asilu“ pentru femei cadiute, demoralisate, scóla de catechumeni“ pentru evrei, „orphanotrofiu“ pentru copii sî fetitie fàra parenti. Totu in acelu tempu iesuitii faceau processiuni pompóse cu totu feliulu de flamure sî cu cantari, pentrucá se traga luareamente a lumei asupra loru, éra predice tienea nu numai in biserica, ci pretotendenea, si mai alesu in piatie sî la alte locuri publice. Totu prin susu citat'a bulla iesuitii mai castigara unu privilegiu ne mai audîtu pàna atunci, cà-ci adeca pap'a desbracanduse de potestatea sa monarchica, decretà asia, cá pe viitoriu generariulu societatei iesuitiloru, fia acela orisî care, ascultandu numai unu feliu de consiliu alu membriloru fruntasi, se aiba potestatea nelimitata de a modifica, schimba, sterge, adaoge in legile sî statutele societatei, séu a le sî abroga cu totulu sî a pune altele in loculu loru, dupa inpregiurari, sî totusi acelea se aiba valóre deplina, inca sî in casulu, candu pap'a nu ar sci nimicu de ele, se aiba totusi valóre sî taría, cá sî cumu le-ar fi confirmatu insusi pap'a.

Acésta decisiune desperata a papei Paulu III stà d'in cuventu in cuventu in aceeasi bulla. Apoi acumu se se mai mire cineva de nenumeratele ecsemple d'in istoria, unde se vede curatu, cà iesuitiloru nu le mai pasá neci de pap'a. Éca ce curendu votulu ascultarei órbe càtra pap'a devení paralisatu sî in pracse ridiculu. De atunci inainte generariulu potea se schimbe statutele sî legile societatei dupa placulu seu, éra membrii societatei in totu casulu avea se asculte orbesce, cà-ci altu-mentrea temniti'a cea mai intunecósa sî alte pedepse adeveratu militarie era partea loru, éra pap'a trebuea se taca, pentrucà generariulu ii potea respunde fórte scurtu sî la intielesu: Tóte acestea le facu numai pentru tene, pentru conservarea sî adaugerea potestatei tale.

Prin un'a bulla d'in 3. Iuniu 1545 se dà societatei iesuitiloru unu altu privilegiu érasi ne mai audîtu pàna atunci, cá adeca iesuitii ori unde aru merge pe fati'a pamentului, se aiba dreptu de a se suí pe ori-ce ambonu sî a predica, se póta deschide sî tiené pretotendeni ori-ce scóle voru afla cu cale ei, séu mai bine, generariulu loru; se póta administra sacramentulu penitentiei (pocaintiei) sî se dea deslegare de tóte pecatele, inca sî de celea reservate numai papei, se faca liturgia ori-unde sî la ori-ce óra, se administre tóte sacramentele (tainele) fàra a cere concassiune dela preotime sî dela episcopi, se póta dispensa de voturi (fagaduintie religióse, evlavióse) si de peregrinagiuri.

Acestu privilegiu datu iesuitiloru, de care densii se bucura pàna astadi, fu cea mai grea sî mai rusînatória lovitura de palma preste fati'a clerului de miru sî a episcopiloru, sî causa de ura sî resbunare inca sî d'in partea celorulalte societati calugaresci, unu adeveratu votu de neincredere si blamagiu pentru cleru si calugari, votu inse de lauda si de incredere deplina pentru iesuiti.

In an, 1546 Loyola isi reorganisà d'in nou societatea. Aceeasi pàna atunci era compusa numai d'in novitii sî d'in asia numiti professi, adeca membrii actuali, carii au depusu juramentulu pe patru voturi. Dara fiendu-cà planulu seu era cá se formeze un'a armata intréga, in proportiunea in care se inmultiá numerulu ostasiloru sei, venea in periculu de a'si vedea demascate planurile sale secrete, dupa care 'si propusese a purcede atàtu fatia cu paganii, càtu sî mai alesu cu protestantii sî cu cristianii orientali. Asia elu isi propuse, cá in classea „professiloru“ se

inainteze pe fórte puçini, sî intre acestia se fia numai cei mai destepti, zelosi, curagiosi, determinati a trece prin focu sî prin apa, cumu sî tienetori de secretu. De aici se nascù classificatiunea urmatoria: Novitii, adeca studenti primiti de proba pre càte duoi ani, in care tempu era supusi la totu feliulu de ocupatiuni grele, umilitórie sî adesea fórte uritióse, in spitale sî pe airea. Dupa duoi ani de proba novitiulu séu repasiá, séu jurá pe cele trei voturi, (cà alu patrulea era numai pentru professi). D'in novitii se denumia asia numitii Coadjutores, in calitate de professori, rectori, predicatori, spirituali etc. Acestia se numia si „Coadjutores formati.“ Era inse si „Coadjutores saeculares,“ séu cumu amu dîce, frati necalugariti, d'in carii se alegea economi si administratori pe la collegia, pe la missiuni si pe la casele numite a le professiloru, adeca cenobiele iesuitice. De multe ori inse onórea de Coadjutores saeculares se dá si altoru ómeni de rangu inaltu, carii se numia si „Confoederati,“ „Affiliati,“ séu cu bajocura: iesuiti in haina scurta, séu iesuiti ex voto; si iesuitii se lauda, cà de ecs. imperatulu Ferdinandu II. cunoscutu de unu tiranu infricosiatu, si regele Franciei Ludovicu XIV., cumu si alti multi barbati de rangu inaltu s'au renumeratu intre iesuitii seculari. In fine au fostu iesuitii „professi“ pe trépt'a cea mai inalta, inse abia càte diece intr'unu cenobiu, si totu ómeni unulu cá unulu. D'in acesti „professi“ generariulu denumea missionari in tieri paganesci, luptatori in contra ereticiloru, regenti in coloniile ocupate si subjugate de iesuiti, spirituali pentru familiile mai multoru suverani catholici, delegati de ai papei in missiuni diplomatice, assistenti pe langa generariu in Rom'a, egumeni séu provinciali, cumu se numescu in apusu, rectori de collegiu etc. Numai primirea unei functiuni de mare importantia Ignat. Loyola o interdise strinsu iesuitiloru sei pentru totu-deauna, adeca: neci-unu iesuitu nu se potea face episcopu; se intielege inse de sine, cà acea functiune nu era compatibile cu orb'a supunere la unu generariu.

Drepturi si privilegia mari au castigatu iesuitii dela pap'a pàna in an. 1546, cu tóte acestea cine ar crede! acelea drepturi cunoscute pàna acilea sunt cu totulu aruncate in umbra prin acelea castigate totu dela pap'a Paulu III. in bull'a cea faimósa d'in 18. Octobre 1549. Nu fàra cuventu iesuitii numira acea bulla Magna Charta a societatei loru. Éca in scurtu cele 22 de puncte d'in acea bulla.

1. Potestatea absoluta a generariului societatei iesuitiloru se intende preste membrii ei de tóta cathegori'a, inca si in acelea casuri, candu insusi pap'a le-ar fi commisu vreun'a afacere si' iar fi comandatu in vreun'a missiune.

(Se bagamu bine de sama, cà cu acestu punctu votulu alu patrulea fu paralisatu, potestatea papei se inpartí cu a generariului iesuitiloru, ba mai multu: generariulu castigà dreptulu de a contramanda chiaru dispositiunile luate de pap'a!)

2. Neci-unu iesuitu se nu cuteze a primí demnitatea de episcopia fàra espress'a concessiune a generariului, si neci insusi generariulu fàra concessiunea conventului, sub grea pedépsa.

3. Pentrucá se se póta ecsercita cea mai strinsa si mai apriga disciplina, dela regulamentele societatei nu se póte lua neci-decumu apellatiune la neci-unu feliu de tribunalu séu auctoritate, si nimeni pe lume nu póte deslega pe neci-unu iesuitu de oblegamentile lui.

4. Neci-unu episcopu, archiepiscopu séu patriarchu nu póte poruncí nimicu la neci-unu iesuitu in neci-unu feliu de afacere; éra déca unii d'in ei ar lua asupra'si de buna voi'a loru indeplinirea unoru afaceri eclesiastice, neci atunci n'au se stea sub jurisdictiunea archiereésca, ci de a dreptulu sub cea iesuitica.

(Acésta decisiune coprinde un'a noua insulta asupra archiereiloru.

5. Generariulu séu delegatii sei au potestatea de a deslega de ori-ce pecatu, fàra-delege, crima, inca si de anathema si de ori-care censure si pedepse, atàtu eclesiastice, càtu si politice (mirenesci), pe ori-ce iesuitu, pe ori-ce novitiu si pe ori-care fratè secolariu, afara numai de casurile prevediute in bull'a papei Sixtus IV.

(Privilegiu fórte infricosiatu acesta si fórte favorabile pentru toti banditii, asasinii, perjurii, adulterii tetiunarii, falsificatorii etc.)

6. Neci-unu iesuitu se nu cuteze a'si marturisí pecatele sale la vreunu altu preotu séu calugaru, decàtu numai unui spiritualu anumitu d'in societatea loru; neci se se incumete a trece la vreuna alta societate monastica fàra espress'a concessiune a generariului. Cei carii aru lucra in contra acestei decisiuni, voru fi persecutati, escomunicati, arestati si incarcerati cá ori-ce desertori, éra auctoritatile profane voru fi obligate a da generariului in asemenea casuri assistentia armata.

(Acésta decisiune are scopulu de a prevení orice tradare a secreteloru societatei.)

7. Toti membrii societatei, tóte averile, veniturile si ori-ce possessiuni a le loru sunt scutite de ori-ce jurisdictiune, inspectiune si potestate a episcopiloru si archiepiscopiloru, si stau sub protectiunea esceptionale a scaunului Romei.

8. Toti iesuiti hirotoniti au dreptulu de a face officiulu divinu nu numai in biserica, ci in ori-care altu locu, inca si in tempulu vreunui interdictu papescu, adeca in casuri, candu càte unu tienutu séu tiéra intrega sta sub anathem'a cea mare, candu tóte bisericele trebue se stea inchise.

9. Neci-unu archiereu séu prelatu nu póte escommunica (anathemisa) pe neci-unu iesuitu si neci pe amicii loru.

10. La toti crestinii le stà in voia a merge la bisericele iesuitiloru si a primí dela ei administrarea sacramenteloru, éra parochii locului se nu cuteze a reclama in contra acestei mesure.

(Sementia de cele mai inversiunate ostilitati intre clerulu de miru si intre iesuiti.)

11. Toti archiereii sunt obligati a hirotoní de preoti pre toti iesuitii, càti li se voru presenta loru spre acelu scopu.

12. Iesuitii avendu concessiunea generariului loru, potu merge in tierile si tienuturile excommunicatiloru sî schismaticiloru, cumu si la eretici si pagani si potu conversa cu ei.

13. Iesuitii nu sunt obligati a visita monasteria, neci a indeplini servitia eclesiastice, potu fi si dispensati dela inspectiunea monasteriloru de calugaritie.

14. Iesuitii nu sunt obligati a da dieciuéla d'in veniturile dominialoru societatei la nimeni pe lume, si neci chiaru papei.

15. Donatiunile càte se facu societatei (si care se inmultiá preste mesura) de càtra domnitori, principi, grafi s. a., cumu si case, biserice, colegia, càte se edifica pentru dens'a, se considera cá confirmate de pap'a d'in momentulu transpositiunei, tocma si in casu, candu acea confirmatiune nu ar urma.

16. Toti archiereii sunt obligati a consacra bisericele si cimetériale iesuitiloru fàra neci una resistentia. Neci unu archiereu se nu cuteze a conturba pe iesuiti in proprietatile loru.

17. „Generariulu si cu concessiunea lui toti egumenii si vicarii loru sunt auctorisati a primí in societatea loru, a hirotoní de preoti si a aplica la tóte oficiale si servitiale societatei pe ori-ce individi aru fi nascuti d'in adulteriu séu incestu (preacurvía si rudenia de sange), cumu si pre ori-care criminali, afara numai de omucidi, de bigami si de castrati.“

18. Aceia carii voru cerceta un'a-data pe anu vreun'a biserica séu vreunu altu locu sacru, care se va fi aflandu in proprietatea societatei si va fi anumitu de càtra generariu, isi castiga ertare perfecta de tóte pecatele loru, intocma cá pe tempulu vreunui iubileu d'in Rom'a.

19. Generariulu are potestate de a trimite professori de theologia d'intre iesuitii sei la ori-care universitate, fàra a'i pasa de nimeni pe lume.

(De aici se nascura cele mai inversiunate lupte intre iesuiti si universitati, care tienura pàna la desfientiarea societatei.)

20. Iesuitii carii mergu cá missionari in tierile paganiloru, castiga dreptulu de a deslega inca si de pecatele si crimele acelea, care in bull'a numita „In coena Domini,“ sunt reservate numai papei; preste acésta ei potu face si servitiu episcopescu in modu provisoriu, pàna candu pap'a va trimite acolo episcopu.

21. Generariulu este auctorisatu a primí in societate ori càti coadjutori va afla elu cu cale.

22. Acestu punctu coprinde anathem'a cea mare asupra toturoru persóneloru, atàtu eclesiastice, càtu si politice, care ar cuteza vreuna-data a conturba pe societatea iesuitiloru in drepturile si in privilegiale sale.

Cu acésta bulla lumea intréga fu data cu totulu in potestatea iesuitiloru. Successoriulu lui Paulu III. adeca Iulius III., prin bull'a sa d'in 22. Oct. 1552 confirmà d'in nou tóte acelea drepturi si prerogative estraordinarie a le desu numitei societati, ba inca le si mai inmultí cu unele.*)

Se dîcemu asia, precumu sî este in adeveru, cà Ignatiu Loyola cu societatea sa pàna in an. 1549 séu in numeru rotundu, 1550, numai càtu isi incercà poterile, facù diverse esperimente, isi inmultí, organisà sî regulà armat'a sa pe basea drepturiloru castigate, éra de atunci inainte se incepù adeverat'a ei activitate in stilu mare, nu numai in Europ'a si anume in Itali'a, Portugali'a, Spani'a, Franci'a, Germani'a si Angli'a, ci sî in Asi'a, in Afric'a sî in Americ'a, unde fundà si unu statu, adeca Paraguay, care pe atunci avea cinci sute de mii locuitori. Intr'aceea scopulu nostru nu póte fi aici, cá se ne ocupamu de activitatea cea cumplita a iesuitiloru d'in fiacare statu si provincia, ci vomu cauta se ne restringemu numai la acea parte a istoriei loru, care a decursu séu in vecinatatea nóstra, séu chiaru intre noi. Inse si mai inainte de a ne ocupa tocma sî cu acea parte a istoriei loru, care se reduce sî la fatalitatile nóstre, vomu premite indata aici intrebarea, de unde in dîlele nóstre atàta ura sî urgía asupra societatei iesuitiloru? Se póte óre esplica acea ura numai d'in duoe cause, adeca d'in diferintiele confessionali, sî d'in spiritulu tempului nostru?

Se ne respundia érasi totu istori'a, si se ne spuna ea mai inainte de tóte:

Care a fostu moralitatea iesuitiloru, atàtu in theoria, càtu si in pracse.

Este sî remane unu adeveru eternu, cà potestatea absoluta, nelimitata de neci un'a alta potere, este fórte seducatória la escesse de potere; éra escessulu poterei mai curendu séu mai tardíu submina si ruinéza pe portatorii poterei. Intocma patîse si societatea lui Ignatiu Loyola. Ea desvoltà una energía estraordinaria sî se sbuciumà atàtu de multu, pàna ce puse man'a pe potestatea absoluta cu scopu de a corege moral'a lumei si a face un'a turma si unu pastoriu. Si care fu consecenti'a ultima? Fu aceea, cà insasi societatea iesuitiloru cadiù in abissulu crimeloru celoru mai infricosiate, pentrucà membrii ei isi dîsera: scopulu se fia sacru, de midiulóce se nu ne pase, in acelea se nu fimu alegùtori. Apoi cu natur'a omenésca, apoi cu debilitatile ei, apoi cu lupt'a fantastica in contra unoru legi eterne si in eternu sacre ale naturei, unde era se o scóta iesuitii pàna in fine pe acésta cale? Éca unde o scósera.

*) Tóte bullele, brevile papali, statute, legi, regulamente, porunci de ale generariloru societatei iesuitice se vedu adunate in cartea titulata: Corpus institutorum societatis Jesu in duo volumina distinctum etc. Antverpiae, 1702. Apud Joannem Meursium. Aceeasi carte, inse mai inavutîta cu unele lucruri, s'a retiparitu in duoe tomuri 4° la Prag'a in an. 1756. Erá inse cunoscuta numai iesuitiloru, cà se tienea in mare secretu, pàna ce in a. 1761 unu exemplariu le scapà d'in mani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Doctii loru scriptori sî professorii loru resturnasera tóta moral'a evangeliei, éra in loculu aceleia substituira unu feliu de prudentia omenésca, séu mai bene paganésca. In an. 1761, candu cu ocasiunea prea scandalosului processu numitu alu lui La Valette, parlamentulu, adeca inalt'a curte judecatorésca d'in Parisu puse man'a cu mare greutate pe unu ecsemplariu tiparitu alu legiloru sî statuteloru iesuitice, éra de aici sî inca d'in alte càteva inpregiurari fórte grave demandà a se face revisiune ex officio a toturoru cartiloru scolastice, filosofice sî mai alesu theologice, scrise sî tiparite de scriptori iesuiti. Lumea inmarmurí, candu vediù, cà un'a parte mare d'in acelea carti coprinde doctrinele cele mai perverse sî mai periculóse, caroru asemenea dóra neci la pagani nu vei afla. Asia totu d'in porunc'a parlamentului se adunara cartile compuse de vreo duoedieci si duoi iesuiti si se arsera prin man'a carneficelui in curte langa treptele palatului. Acei iesuiti, ale caroru carti s'au arsu cu acea ocasiune, au fostu: Emanuelu Sa, Martin Anton Delrio, Robert Person, S. Bridgavater, Robert Bellarmin, Ludovicu Molina, Alphons Salmeron, Gregorius de Valenti'a, Clarus Bonarscius, Joannes Azor, Jacobus Keller, Gabriel Vasquez, Joannes Lorin, Leonhardus Less, Franciscus Tolet, Adamus Tanner, Martinus Becan, Edmundus Pirot, Antonius de Escobar, Jacobus Tirin, Jacobus Gretser et Hermannus Busenbaum.*)

Au mai fostu inse sî alti mai multi, carii au scrisu si invetiatu totu asemenea blastematii. Intr'aceea peutrucá sî lectorii nostrii se se informeze mai de aprópe despre feliulu moralei propagate de iesuiti, lasamu se urmeze aici incai càteva ecsemple.

Pater Franciscus Xaverius Fegeli in cartea sa scrisa despre functiunile confessariului (duchovnicului) tiparita la Augusta (Augsburg) in an. 1750 la pag. 284 dîce: „Acela carele seduce pe vreun'a fetitia tenera cu invoirea ei, nu committe neci-unu pecatu, pentrucà ea este dómna preste persón'a sa, si póte se'si intórca favórea sa càtra ori-cine ii place densei.“ Intocma acésta doctrina infama sî criminala o propagase mai inainte faimosulu iesuitu Pater Escobar in theologi'a sa morala tiparita in folio la Lionu in an. 1655.

Totu asia invetiase sî pater Moullet in compendiulu seu despre morala, inse cu adaosu dela sine, cà acela, care ar fi ingrecatu pe un'a vergura cu ajutoriulu fortiei, prin amerintiare séu insielatiune, fàra a'i promite cà o va lua de socía, este datoriu a despagubí pe fetitia sî pe consangenii sei de tóta pagub'a ce a purcesu d'in fapt'a lui, sî a'i da dote (zestre), pentrucá se afle pe cineva, care se o ia de socía, séu a se cununa elu insusi cu dens'a.“ Acelasi pater Moullet dîce mai departe, cà déca ar avea cineva inpreunare cu un'a femeia maritata, nu pentrucà este maritata, ci pentrucà e frumósa, nu ar comite adulteriu (preacurvía), ci numai fornicatiune!

Pater Stefanu Bauny in cartea sa titulata: De la Somme de Péchés tip. in Paris 1653 pag. 77 invetia limpede si lamuritu, cà preotiloru le este ertatu a visita lupanariale (casele de curve), éra déca mergèndu acolo, cadu in curs'a femeiloru publice, cu acésta comitu numai fornicatiune, si atàta e totu.

(Apoi asia firesce, era fórte usioru a sustiené sî a lauda celibatulu si a defaima casatori'a. Càta perfidía si infamía!)

Pater Castro Paolo in cartea sa „De virtutibus et vitiis“ an. 1631 pag. 18. si pater Cornelius dela Pierre in Comentariulu seu la profetulu Daniilu (tip. Parisu 1622), apoi Jasques Tirin in cartea sa Comentarium ad Biblia 1668 pag. 787 propaga totu acelea invetiaturi cu mai multe alte adause scàrnave, pe care noi le trecemu cu vederea, pentrucà ne este scàrba, voimu se crutiamu si pe lectorii nostri.

Iesuitulu pater I. Gordon in theologi'a sa morala tom. II. cartea V., apoi pater Tamburini in cartea numita „Confession aisée“ mergea si mai departe, in càtu ajunsera cá ei, in calitate de professori ai moralei, se reguleze inca si pretiurile ce aru fi a se da femeiloru prostitute, atàtu maritate, càtu si nemaritate.

Éca adeverat'a causa, pentru care confessarii iesuiti placea atàtu de multu pe la casele si in familiile cele mari. . . . —

Se vedemu ce invetiá moralistii iesuiti si despre furtu. Ei invetiá asia, cà ori-cine se afla in lipsa si saracía d'in ori-ce causa care nu depende dela vointi'a sa, precumu ar fi morbulu, lips'a de castigu, familia numerósa s. a. s. a., póte se fure fàra neci-unu pecatu, numai se nu fure d'intru un'a-data prea multu, si se fure dela bogati, carii au multu, éra nu dela saraci. Intru asemenea unu sierbitoriu, carui domnu-seu 'ia trasu ceva d'in simbria, póte se'si alega un'a d'in duoe, adeca séu se'lu traga in judecata, séu se'lu fure. Vedi acésta doctrina miserabila la urmatorii scriptori iesuiti: Pater Petrus Aragon in cartea Abrégé de la somme théologique de Saint Thomas d' Aquin pag. 365. — Benedict Stattler, allgemeine catholisch-christliche Sittenlehre, oder wahre Glückseligkeitslehre etc. München 1790. tom. I. pag. 427. — Antonius de Escobar citatu mai susu, in Theologia morali tractatu V. Exempl. V. Nr. 120. — Antonius Paulus Gabriel in Théologie morale universelle pag. 226. — I. de Cardenas „Crisis theologica“ pag. 214. — Xaverius Fégéli „De Confessore“ pag. 137. — Joannes de Lugo „De Incarnatione“ pag. 408 etc. etc.

Despre mintiuna, perfidía, perjuriu si juramentu strîmbu si juramente cu cugetu reservatu, cei mai renumiti theologi iesuiti au scrisu si invetiatu in scólele loru, cà in mai multe inpre-

*) Precumu se vede sî d'in numele loru, acesti iesuiti, cá sî tóte celelalte cete a le loru, era de diverse nationalitati, italiani, franci, spanioli, germani, olandi etc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

giurari a le vietiei acestea pecate si crime nu sunt pecate si nu sunt crime. Pater Castropalos in tom. III. tract. 14 apara mai cu de-adreptulu acésta doctrina afurisita si blastemata, se provóca inse la mari auctoritati iesuitice mai de inainte, care au invetiatu totu asemenea, adeca la scriptele parentiloru iesuiti Navarra, Tolet, Suarez, Valentia et Lessius. — Renumitulu pater Filliutius in theologi'a sa tom. X. tract. 25 cap. 12 propaga intocma aceeasi invetiatura, adeca cu totulu antievangelica, antichristiana si anticatholica.

Despre insielatiune la mesure si despre mituirea séu corruperea judecatoriloru cu bani si ori cu ce, invetia pater Tollet in cartea sa „Despre cele siepte pecate" pag. 1027 si pater Taberna in „Theologi'a sa practica (an. 1736), cumu si susu citatulu Stattler invetia curatu, cà in mai multe inpregiurari acestea fapte sunt cu totulu ertate, de ecs. a mesteca apa in vinu, a tiené mesura mai mica decàtu cea legiuita, a castiga pe judecatoriu in favórea ta, séu in a altuia.

D'in tóte inse, cea mai spurcata doctrina in moral'a iesuitiloru a fostu despre dreptulu apararei proprie (moderamen inculpatae tutelae, Selbstvertheidigungsrecht), despre omoru de omu pe fatia si despre sicariatu séu asia numitulu assasinatu, adeca omoru pe sub ascunsu, pe d'in dosu, pe furisiu. Dupa iesuiti, omorulu si assasinatulu sunt ertate nu numai in casulu, candu ai fi adusu in fatal'a positiune de a'ti apara tu insuti viéti'a propria in contra ucigasiului banditu, assasinu, nebunu, bétu, resbunatoriu, ci si in alte casuri mai multe.

Pater Tamburin in cartea sa „Decalogus" Lib. IX. cap. II. § 2, Leonhardus Lessius Lib. II. cap. 2, Benedictus Stattler sustienu si invetia, cà de reulu ce'ti face cineva prin calumnia, prin innegrirea numelui bunu, iti poti resbuna fàra neci-unu pecatu érasi cu calumnia si cu mintiuna analóga, cu care se'i faci stricatiune totu asia de mare, pre càta 'ti facuse, séu voise a'ti face elu tie. Intr'aceea pater Airaut merge multu mai departe in criminal'a sa nerusinare, pentrucà elu scrie curatu asia: „Pentru cá se precurmi calumniile mai iute, poti se omori pe calumniatoriu, inse déca se póte, pe ascunsu, pentrucá se nu se faca sgomotu."

Iesuitulu Herreau cá professoriu dictase scolariloru sei d'in collegiulu dela Parisu in a. 1641 acestea cuvente: „Déca cineva me calumniaza pe mine la unu domnitoriu, judecatoriu, séu la vreunu omu de onóre cu vorbe mintiunóse, si déca nu'mi pociu apara numele bunu in neci-unu altu modu, decàtu numai omorindu'lu intr'ascunsu (assasinandu'lu), atunci eu am dreptu se facu acésta. Acestu dreptu ilu am eu inca si atunci, candu crim'a de care sunt inculpatu, o am commisu in adeveru, ea inse este inveluita atàtu de bine in secretu, in càtu aceea numai cu anevoia póte esí la lumina prin cercetari judecatoresci."

Pater Escobar invetia in theologi'a sa morala d'in an. 1655, cà „este ertatu in modu absolutu a omori pe unu omu, indata ce ar cere prosperitatea publica, séu securitatea propria." Éra pater Herrmann Busenmann commentéza acea doctrina asia cà, „pentrucá se'si apere cineva viéti'a propria, séu cá se'si pastreze corpulu intregu, insusi fiiulu póte omori pe tata, calugarulu pe egumenu si supusulu pe domnitoriu (der Unterthan den Fürsten)."

Pater Franciscus Lamy in tom. V. Disp. 36 Nr. 148 alu opului seu dice curatu si pe largu, cà onórea popiloru este mai scumpa decàtu viéti'a ori cároru ómeni, apoi inchiaie, „cà dara popii nu numai au dreptulu, dara sunt chiaru obligati a omori pe ómenii cari'i calumniaza pe ei, in casu candu acea calumnia ar desonora pe tóta classea loru." Tocma asia invetia despre omoru si iesuitulu pater Henriquez in „Summa theologiae moralis" esita la Veneti'a in a. 1600, numai càtu mai adaoge dicèndu, cà déca unu barbatu ar prinde pe nevesta-sa in fapt'a preacurviei cu unu popa, acelu popa voindu a'si scapa onórea si viéti'a, are totu dreptulu a omori pe barbatulu femeiei adultere, fàra cá se se faca neaptu de a'si inplini oficiulu de preotu.

Faimosulu pater Sanchez mai adaoge, cà déca cineva depune in contra nóstra juramentu mintiunosu la tribunalu, noi avemu dreptulu se'lu omorimu. Susu citatulu Benedictu Stattler in tom. I. pag. 337 alu theologiei puse capacu la tóte, candu sustienù cà, ori-cine este in dreptu a omorí pe altu omu, déca e convinsu cà acesta era determinatu a'lu bate cu vreunu bàtiu, séu a'i trage vreun'a palma, séu a'lu insulta in altu modu rusinatoriu.

Candu parochulu Riembauer omori cu sange rece pe An'a Eichstädter, numai pentrucà acésta'i amerintiase cà va revela nesce secrete, atunci ucigasiulu se provocà la doctrin'a iesuitului nemtiescu Benedictu Stattler.

Pàna aici cunoscuramu moral'a iesuitiloru in theoria, in cele care urméza, o vomu cunósce in pracse.

(Va urma.)

Colectiune de diplome

d'in diplomatariulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

Acésta colectiune astepta de multu, cá se vedia undeva lumin'a intr'unu modu, in càtu documentele coprinse intrens'a se vena celu puçinu la cunoscienti'a aceloru romani, carii au ajunsu la acea matoritate de mente, in càtu se scia apretia pe deplinu valórea loru. Intre anii 1853 si 1854 incepuseramu a publica documente d'in acésta colectiune in „Fói'a pentru mente etc."; in scurtu inse ne abaturamu dela planulu de a le publica in acea fóia; éra caus'a acelei abateri a fostu nu numai absolut'a nepasare ce se manifestà pe atunci in publiculu nostru càtra totu

ce se numea istoria, si cu atâtu mai multu càtra istori'a patriei si a natiunei, ci si in pedecele pe care le-ai fi intempinatu d'in partea cumplitei legi de pressa dela 1852, care precumu se scie, in càtiva §§-i este totu asia elastica cá si cea ungurésca, in càtu se'i poti da ori-ce intielesu iti convene. De aici urmà, cà pe acelea tempuri esira unele porunci aspre, prin care de ecs. era interdisu a mai scrie cuventele natiune, nationale, nationalitate, revolutiune, cumu si a memora anulu 1848. De alta parte se facura incercari, pentrucá studiului istoriei patriei se se dea unu intielesu generale, un'a directiune si unu cadru, in care de ecs. istori'a Transilvaniei neci-decumu nu potea se aiba locu. Se dîcea adeca: Numai un'a patria aveti, éra aceea este imperiulu Austriei; istori'a acestei patrii se faceti a se invetia, éra se nu dedati, neci se suferiti pe tenerime cá se alerge dupa alte „utopii.“ Acésta era un'a d'in maximele de statu in cei diece ani de absolutismu despoticu.

Reverenti'a sa domnulu canonicu si prepositu capitulariu Stefanu Moldovanu, carele a castigatu acestea documente dela comitele Ios. Kemény si le-a decopiatu fórte frumosu si fórte acuratu cu man'a sa, in 1868 le-a offeritu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu. Comitiv'a si respective informatiunea, pre langa care dn. prepositu St. Moldovanu a depusu acelu ofertu alu seu pe altariulu nationale, se vede publicata in „Transilvani'a“ Nr. 6 d'in 15. Martiu alu an. 1869. Informatiunile date si anume unele revelatiuni facute reverentiei sale de càtra repausatulu comite Iosifu Kemény, sunt dupa opiniunea nóstra de inalta valóre pentru istori'a natiunei nóstre; de aceea noi, voindu a incepe publicarea desu memorateloru documente, rogamu pe on. lectori, cá se nu'si pregete a mai citi inca un'a-data acea prefatiune d'in Nr. 6 a. 1869 scrisa de dn. St. Moldovanu, pentrucá d'in aceea se ne convingemu de nou despre immens'a importantia, pe care o au pusu mai inainte de acésta tocma si imperatii Austriei pe istori'a Transilvaniei; pentrucà éca ce a dîsu curtea càtra com. I. Kemény cu ocasiunea fundarei academiei de scientie in Vien'a: „Se se scria istori'a Transilvaniei, in care d'in consideratiune mai inalta de statu se fia adumbrate cu sinceritate tóte evolutiunile fericite si nefericite ale fiesce-carei nationalitati in parte, d'in anticitate pàna in presentu, avendu in vedere si poterea de viétia ce are si pote desvolta fiecare nationalitate in venitoriu sub intielépta conducere.“

Asia dara: Curtea, dinasti'a insasi, regimulu imperiale, voise órecandu se aiba istori'a Transilvaniei si a fiacareia d'in cele trei natiuni principali genetice, adeca romanésc'a, unguro-secuiésc'a si sasésc'a, istoria scrisa cu sinceritate, éra nu incarcata de mintiuni, de plastografii, neci cu documente falsu esplicate, neci plina de lacune, pentrucá asía d'in istori'a scrisa bene, se póta cunósce gradulu poterei de viétia, carele se va fi aflandu in fiacare natiune. Asia dara d'in istori'a Transilvaniei si a natiuniloru ei se facuse cestiune politica si de statu, aplicata la cele trei natiuni, inca inainte de revolutiune, inca pe la 1840. Asia dara regimulu voiesce se cunósca d'in istori'a nóstra, cá ce viétia politica si nationale suntemu in stare se desvoltamu noi pe venitoriu! Càti romani au reflectatu vreuna-data la acestea consideratiuni de statu? De siguru cà pàna acuma fórte puçini, pentrucà de aru fi reflectatu mai multi, minunat'a colectiune a comitelui Kemény, care astadi se afla transpusa la Clusiu, s'ar afla pàna acuma tóta in manile nóstre, istori'a pragmatica a Transilvaniei ar fi scrisa si cu respectu la romani, éra compendiulu ei ar fi introdusu prin tóte scólele, si s'ar propune mai alesu in órele acelea scumpe, care pàna ací se perdu de ecs. cu istori'a principateloru Lichtenstein, Reiss-Schleitz Greutz, Altenburg, Oldenburg, Meklenburg. De ne-amu fi scrisu si invetiatu noi istori'a, positiunea nóstra in statu inca ar fi astadi cu totulu alt'a.

Istori'a patriei nóstre asia precumu se vede ea scrisa pàna in dio'a de astadi, de càtra diferiti auctori in diferite limbi, este mai saraca in acelea parti a le ei, unde lectoriulu nepartenitoriu ar astepta cu totu dreptulu, cá se fia vorba si despre romani. Asia dara si scopulu principale alu domnului canonicu St. Moldovanu a fostu, cá se decopieze d'in collectiunea Keményana mai virtosu acelea documente istorice, care mentionéza si pe romani (valachos) in un'a séu alta forma, bene séu reu, destulu cà'i mentionéza, destulu cà ele marturisescu de essistenti'a si de óresicare activitate a loru pe territoriulu acestei tieri. Pre langa acestea dn. St. Moldovanu a mersu intru cautarea documenteloru prin seculi inapoi, pàna unde numai a potutu descoperí in desu numit'a colectiune vreunu documentu. Cà dela sec. 11-lea mai inderaptu abia se mai póte descoperí vreunu documentu authenticu (latinescu) despre Transilvani'a si despre poporale sale de astadi, acésta 'si are causele sale firesci. Pàna in acelea tempuri posessiunea territoriului transilvanu a fostu disputata ferbente cu armele intre regii unguresci si intre imperatii bulgaro-romanesci, éra acelea versari de sange n'au incetatu neci in sec. alu 12-lea. Chiamarea cavaleriloru teutoni si pe urm'a loru, séu si d'intr'una-data cu ei, a „óspetiloru teutoni“ si asiediarea loru in partile meridionali a le tierei, nu trebue cautata cumu s'a intemplatu pàna acilea, numai in impregiurarea, cá si cumu acelea parti a le tierei aru fi remasu desierte de locuitori, ci cu totulu airea. Regele d'in Buda nu era siguru pe tronulu seu, pre càtu tempu imperatii bulgaro-romani domnea, precumu observase Ios. Kemény, pàna in Murasiu si pàna in Tèrnav'a mare, adeca pàna pe lini'a dela Aradu, Lipov'a, Dev'a, Alb'a, Blasiu, Mediasiu, Seghisióra. Catholicismulu apusénu nu era siguru in Ungari'a, si nu potea prinde radecina in Transilvani'a, pe càtu tempu patriarchulu Romei noua si sinodulu seu poruncea pàna in Transilvani'a

si Banatu. D'in acestea urméza, cà regii Ungariei, séu voivodii trimisi de densii, nu potea poruncí acolo, unde inca nu domnea. Sunt ce e dreptu si ecsemple de acelea, unde unii papi, regi si imperati au dispusu in scrisu despre tienuturi si tieri, pe care inca nu le possedea neci-decumu, séu cà posessiunea loru era fórte indoiósa si disputata pentru densii; de acestea inse sunt mai rare.

Multe d'in documentele culese de com. Ios. Kemény si decopiate de prepositulu Stefanu Moldovanu pentru romani fusesera publicate si de càtra alti istoriografi de mai inainte, precumu se va vedea d'in notele Keményane adause la acelea documente. Acelea publicatiuni inse sunt atàtu de respandite si in parte atàta de rare, in càtu reproducerea loru pentru istoriografii nostrii la unu locu, in un'a singura colectiune, se póte considera cu totu dreptulu de unu adeveratu meritu patrioticu.

Redactiunea „Transilvaniei“ a statu multu tempu in cumpene, déca trebue se ia asupra'si inca si sarcin'a de a traduce tóte acestea documente in romanesce, precumu urmara in dîlele nóstre alti connationali de ai nostrii, publicandu traductiunea alaturea cu originalulu. Noi ne abaturamu dela acésta, nu numai d'in lips'a de tempu, ci si d'in ardietori'a lipsa de spatiu, pre càtu tempu asemenea publicatiuni istorice au lectori atàtu de puçini, in càtu „Transilvani'a“ nu póte esí neci macaru in 52 cóle tiparite pe anu. Preste acésta luaramu in consideratiune, cà la noi acei barbati, carii se ocupa in adinsu cu istori'a patriei, de comunu cunoscu si limb'a latinésca cumu se cade. Asia in locu de a traduce documentele d'in cuventu in cuventu, ne vomu marginí a le impartasí romanesce numai in prescurtari càtu se póte mai chiare, éra pe a locurea le vomu insocí de unele note, mai alesu in casuri candu amu presupune, cà altumentrea insemnatatea documenteloru nu ar potea fi apretiata de ajunsu. In cei trei ani trecuti premiseramu unu numeru considerabile de publicatiuni istorice, mai tóte in limb'a romanésca. Publicatiuni de acelea voru urma si de aici inainte totu in romanesce, inse documentele originali fia-ne concesu a le publica in limb'a originale. Istoricii de professiune asia le voiescu, éra dilettantii cá buni patrioti se voru indestula si cu simburele documenteloru comunicatu in romanesce. Red. „Trans.“

A. C. 1096. Appendix Dipl. Transilvaniei. Tom. I.

1. Sumariu. Laurentiu, episcopu la Milcovu, scrie càtra presbiterii secuiloru d'in scaunele, adeca tienuturile care astadi se numescu Kézdi, Orbai et Sepsi, cá pentru biseric'a episcopiei restaurate prin predecessoriulu seu Michailu se adune dela poporulu ajutoria; mai incolo, cá ascultandu de indemnurile papei si de a le regelui, se provóce pe secuii calareti sî pedestrii, a lua parte la espeditiuni cruciate spre a reocupa locurile sancte dela necredentiosi.*)

*) Anticitatea, adeca anulu emanarei acestui documentu e supusu intre istorici la mari dispute, pentrucà pre candu Benkö si altii secui ilu punu la an. 1096, Schlötzer si sasii abia 'i cunoscu vechimea lui dela an. 1518. Vedi la calcàiulu documentului notele latinesci a le com. I. Kemény. Not'a Red.

Laurentius in Dei nomine Ecclesie Milkoviensis minister licet indignus, presbiteris Siculorum de Keesd, Orbou et Scepus*) fratribus in Deo venerabilibus salutem in omnium Salvatore, sicut fraternitatibus vestris, ceterisque simpresbiteris nostre attendentie, et per vos et illos omnibus preconibus Evangelii traditum fuerat a Domino Michaele bone recordationis predecessore nostro, et Sedis hujus vero restitutore, usque tamen hodie in finem nonperductum, qualiter collecta undique.... in edificationem Sedis et S. Ecclesie M..... universorum populorum meminisse hortarentur, hanc... ecclesiam prisco tempore, cujus memoriam rerum alterationes prope deleverunt, pro se, cum pro suis antiquis parentibus fundatam, duris temporibus conservatam, usque donec pot..... pari modo noverit, per prudentias vestras, et reliquum clerum, universus populus, ut quemadmodum insonuit plena zelo, et pietate adhortatio Sanctissimi Patris Apostolici[1]..... nec non Regis illustris[2] contrar... edictum, ita utrius ordinis, tam Loohfeu[3] qum Giharlog[4] vocati militares, et fortes viri, juniores presertim, quorum amor Salvatoris, et spes futura mercedis corda implevit, et sine destructione sua.... Sanctam ad terram, quam ipsi pedes Domini nostri Jesu Christi redemtioni nostre dedicaverunt, ab hostibus nominis Christi violenter occupatam, pro opportunitate Christicolarum, Domino adjuvante, et eternam beatitudinem donante, reoccupan.... tali modo armat.... ex septem castris. Vos autem Clerus orationes continuas fervidissime ad Christum Deum pto f..... fundatis, ut attollat vexillum victorie amantibus nomen suum, et pro eo sanguinem fundere non dubitantibus.... Dominice Incarnationis MXCVI..... ta.

Edidit: Fejér C. D. T. II. p. 16. Katona T. V. p. 530. Benkő „Milkovia I.“ p. 55. 47. — Qui sequentia subjungit: „Exemplo literarum ex quo hae desumtae sunt, sequentia legebantur subjuncta: „„Ego Joannes Rhaner de Medgies Reverend. D. Dni Thomae Decani Brassoviensis, et Plebani scriba praesentem paginam mancitate abundantem transumpsi e libro Decan. de Seepusi 1408.““ Item, ego vero 1594.“

Hoc transumtum transumti detexerat ipse Benkő (teste Engel „Geschichte der Moldau“ p. 99) in codice sic dicto Kolbiano Archivi Capitularis Coronensis.

Has literas anni 1096. suppositas esse censent:

1) Schlötzer Krit. Saml. p. 500, qui ibidem in nota sequentia dicet: „Was Hr. Benkő Milk.“ von einem weit seltenen Milkovischen Bisthum weitläufig geschrieben hat, ist fast alles Fabel, und zum Theil zu Gunsten seiner Seckler... erdichtet.

2) Gebhardi. IV. p. 524. „Die Urkunde des Bischofs von Milkov die 1096 gegeben sein soll...

*) Kezdi, Orbai, Sepsi.

**) An haec expressio siculis suffragari quaeat? consule „Sulzer Transalp. Dacien“ III. p. 579.

[1]) Urbani II. [2]) Colomanni. [3]) Lófő. [4]) Gyalog.

hat so viele chronologische Fehler, dass sie für nichts anders, als für eine neue Erdichtung gehalten werden kann.

3) Engel „Geschichte der Moldau“ p. 99 est ejusdem cum Schlötzero opinionis, de reliquo autem censet p. 100 literas has non anno 1096, sed circiter 1518 emanatas fuisse.

4) Sulzer „Transalp. Dacien“ III. p. 546 usque 569.

Not'a Red. Transilv. Credemu cà este loculu aici de a insemna, inse numai pentru incepetori in istori'a patriei, cà episcopi'a dela Milcóvu a datu sî mai dà istoriciloru pàna in dio'a de astadi fórte multu de lucru, éra acésta nu numai d'in interesu sî d'in punctu-de vedere unguro-secuiescu, ci si totu-unadata d'in puntu-de vedere alu coronei uugaresci, apoi si d'in alu jurisdictiunei eclesiastice apapei dela Rom'a, séu preste Moldov'a intrega, séu incai preste un'a parte a acelei tieri. Vede inse ori-cine, cà scrutatorii unguri si sasi pàna ací tocma pentru aceea nu'si ajunsera scopulu, pentrucà nu s'au apucatu de lucru aparati de ori-ce preocupatiune, sî nationale, sî religiósa. Vediutati cà pe la a. 1854 regimulu austriacu voiá se aiba istori'a episcopiei dela Milcovu (a carei astadi neci urma nu se mai afla), pentrucá sî cu ajutoriulu aceleia se póta forma pretensiunea sa asupra Moldovei titulo coronae Regni Hungariae. Déca cineva voiesce se aiba tóte documentele càte se voru fi aflandu sî de cumu-va se voru fi aflandu, despre asemenea episcopía cá sî cea dela Milcovu, mérga la Rom'a, caute documente in bibliotecele sî in archivele de acolo; apoi intórca-se cu dn. Miklosich s. a. la Constantinopole, sî se caute càtu mai e de cautatu.

(Va urma.)

D'in glossariulu societatei academice.

(Continuare.)

AGIOTAGIU, s. m., gallice: agiotage, formatu d'in precedentele agio, prin intermediulu verbului urmatoriu agiotare: 1) jocu aleatoriu in cetatile commerciali, prin care capitalistii redica sau scadu pretiulu certoru fonduri publice spre a le specula in folosulu loru, jocu prin care unii se inavutiescu fórte, éra altii se ruina cu totulu; — 2) intrige, urdîture ascunse si neoneste, prin cari unii cauta, in folosulu loru, a urcá sau a scadé pretiulu fonduriloru publice, spre a se inavutí currendu si fora labore; — 3) prinsore a jocatoriloru pre scaderea sau urcarea pretiului certoru lucruri de vendiare la una epoca determinata; — 4) beneficiu nemesuratu, usura, cameta.

AGIOTARE, agiotediu, v., a face agiotagiu; a practicá agiotagiulu; gallice; agioter.

AGIOTATORIU, -tória, s. adj., care agiotedia, practica agiotagiulu.

AGIU, vedi agio, d'in care agiu ar fi form'a romanisata.

AGÍU si hagíu, s. m., vorba si de origine si de forma turcésca: cellu ce callatoresce sau a callatoritu, spre inchinare, la locurele sancte, religionis causa peregrinans, qui piam peregrinationem obiit, peregrinu, gallice: pèlerin; — proverbiu: a se face agíu = a se ruinà, a seracì.

AGLICA, s. f., una flore: angelica, angelica, gallice: angélique.

AGNETIU si agnitiu, s. m., bucata de pane de forma aprope cubica, ce preutulu talia cu osti'a si scote d'in mediloculu altei pane mai mare, numita prescura. Prin acésta operatione mystica se figuredia junghiarea miellului lui Domnedieu, si cu particelle d'in agnetiu credentiosii se communica cá cu corpulu lui Chistu. — Se fia acesta vorba si de origine si de forma slavica? Sau fundulu ei este romanicu, d'in agnus = miellu, si numai forma a luatu slavica prin trecerea sea prin limb'a slavica?

AGONISELA, s. f., d'in agonisire, castigu; avere strinsa cu sudore si labore: lucrum, quaestus, peculium.

AGONISIRE, agonisescu, v. tr., *ἀγωνίζω*, si mai allessu sub form'a media, in care are si insemnarea vorbei romane: *ἀγωνίζομαι*, proprie: a se luptá cu inversionare, si de ací: a si procurá ceva cu mare lupta, a castigá cu anevoientia, a si stringe si face una stare, unu fondu de avere, cu mari sudori si labori, lucrari, lucrum facere, rem comparare. — Fiendu ca verbulu rómanu are una insemnare, care la *ἀγωνίζομαι* numai in grec'a antica si classica se pote aflá, éra in grec'a moderna nu essiste; si fiendu ca acellu-asi verbu se afla in gur'a poporului romanu mai d'in tote partile; de acea-a nu se pote admitte cá vorb'a agonisire cu derivatele ei se se fia introdussu in limb'a romana d'in grecesc'a moderna la una epoca posteriore, cu Fanariotii, de essemplu, ci a cautatu se essista in limba d'in tempuri forte vechie.

AGONISITA, s. f., proprie participiu femininu d'in verbulu agonisire, luatu cá substantivu, de acea-asi insemnare cu agonisela. Form'a masculina agonisitu inca este in usu.

AGONISITORIU, -tória, s. adj., care agonisesce.

AGRAFA, f. mai pucinu bene: agrafu, m. acu sau torta, cu care se prinde unu vestmentu la peptu: fibla, fibula, uncinus, gallice: agrafe. — Etymologi'a d'in grecescele: *ἄγρα* = prinsura, si *ἀφή* = pipaire, nu este de locu probabile; mai aprope de addeveru ar fi a derivá vorb'a d'in celticulu craff = carligu, sau d'in germaniculu greifen, anglic. grape, de unde pote si in romanesce: grapa, grapisiu, etc.

AGRAFIORA, mai pucinu bene: agrafioru, s., deminutivu d'in agrafa, agrafa mica.

AGREABILE, adj., gallice: agréable = placutu, neologismu ne-admissibile in limb'a româna: ca-ci agréable s'a formatu d'in verbulu agréer = placere, corruptu d'in agradare, si acestu-a de assemene corruptu d'in aggratare, care ar fi unu compusu d'in ad si gratus = placutu. Neci verbulu asiá dera agréer nu pote intrá in limb'a româna sub form'a agreare, de essemplu, neci derivatele: agréable, agrément, sub formele: agreabile, agrementu.

AGRISIA si agresia, s. f., poma de agrisiu, (grossularìae acinus), gallice: groseille; cu insemnare de struguru necoptu sau sucu d'in ellu, adeca agurida: italice agresto, ispanice agraz, portugalice agraco, provenc. agras, vechiu gallic. aigret. — Dictionariulu d'in Bud'a da numai plur. agrisi, si inca cá masculinu, fora se dea de locu numele arburellului sau tufei ce produce acestu fructu, déra in Romani'a libera se aude in gur'a poporului atâtu numele fructului in amendoue numerele de genu femininu: ágrisia, ágrisie, càtu si allu arburellului de genu masculinu: agrisiu, agrisi. In acellu-asi dictionariu se da vorbei agrisi si insemnarea de struguru necoptu sau sucu d'in acestu-a, insemnare ce au, cumu se vede d'in celle susu citate, formele acelleiasi vorbe in alte limbe romanice, déra care in Romani'a libera, se espreme prin vorb'a agurida, care este probabile de acea-si radecina cu agrisia, agrisiu, (vedi vorb'a agurida). — Ce s'attinge acumu de etymologi'a vorbeloru: agrisia, agresiu, nu mai incape indouentia ca elle deriva d'in acer = acru, prin trecerea lui c in g, asiá de commune nu numai in limb'a nostra, ci si in celle alte limbe romanice. Numai suffissulu si tonulu pre antepenultima potu presentá orecare greutate: se fia venitu aceste neregularitati prin influenti'a pronuntiei ungurescului: egres, imprumutatu negresitu de Unguri de la Romani, cá si ăciellu sau aciellu (vedi aciória)? — Acesta-a este mai multu cá probabile, si vorbele cu accentu correctu aru suná: agrisia, agrisiu; apoi in respectulu suffissului, form'a agraz d'in limb'a ispanica, in care z respunde de ordinariu cu ci sau ti siuerate, duce la formele române; agrecia, agreciu, sau: agretia si agretiu; si ultim'a forma redussa la cea ceruta de etymologia ar dá formele: acretia, acretiu. In fine form'a: acretia ne da esplecarea rationale a trecerei lui c in g d'in vorbele: agretia, agretiu; limb'a a avutu astufelu a evitá confusionea intre doue con-

cepte, d'in cari unulu abstractu: acretia = acrime, altulu concretu: acretia = agretia = agresia, sucu acru, poma acra. M. — Nu cumu-va este si agrestis in jocu? L.

AGRISIU si ágresiu, s. m., arburellu sau tufa care produce agrisie, (grossularia), gallice: groseillier. (Vedi si agrisia.)

AGUDA, s. f., fructu de agudu (vedi acésta vorba).

AGUDU, s. m., arbore care da agude si a carui frundia este buna de nutritu viermi de metasse. Inse acestu arbore se chiama asiá mai allessu in Moldavi'a, cumu si fructulu lui, aguda, era in tiérr'a romanésca arborele se numesce dudu, si fructulu seu duda; in multe parti inse alle tierrei romanesci, cumu si in alte provincie locuite de Români, vorb'a arborele se chiama muru, precandu numirea de mura se applica de cei mai multi Români, la fructulu arborellului sau tufei numite rugu. Vorbele dudu si duda sunt de origine perseana, éra agudu si aguda de origine necunoscuta; si de acea-a nu sunt de preferitu cellei de origine romanica: muru, morus, gallice: mûrier; mura, morum, gallice: mure, de si mura insemna si fructulu rugului, déra acesta se intempla si in limb'a latina, in care morum se chiama si fructulu arborelui morus = muru (agudu, dudu), si fructulu tufei rubus = rugu.

AGURIDA, s. f., *ἀγουρίδα*, 1) struguru necoptu, uva acerba, *ὄμφαξ*, gallice: verjus; 2) sucu de struguru necoptu, omphacium, gallice: verjus, italic. agresto, ispanice agraz, provenc. agras, vechiu gallic. aigret; — proverb. Agurid'a s'a facutu miere, d'in supperatu ce erá cineva s'a impacatu pre deplenu. — Cu tote ca dicu si grecii moderni *ἀγουρίδα;* déra fiendu ca vorb'a greca antica si classica este pentru acestu conceptu, *ὄμφαξ;* fiendu ca in acésta limb'a, de si essiste radecin'a *ἀκ* = ac, latinesca, inse prin insemnarile vorbeloru, la cari a datu nascere acésta radecina, nu se pote justificá intielleseulu vorbei agurida; fiendu ca in fine, chiaru déca greculu modernu, ar fi formatu una vorba a sea propria d'in vechi'a radecina, dupo legile fonetice alle limbei selle, ar fi dissu *ἀκουρίδα*, éra nu *ἀγουρίδα*: de acea-a nu este probabile ca vorb'a grecesca se fia datu nascere cellei romanesci. Intielessulu vorbei duce, cá si agrisia (vedi acésta vorba), totu la acru, a carui ultima radecina este ac. D'in acésta radecina se deriva, cu insemnarea de acru, afóra de vorbele: acer, acidus, acesco, acritudo, etc., si vorb'a acor = acretia. Acor iea in limb'a nostra form'a: acóre, d'in care s'a potutu derivá unu verbu: acorire, sau prin intunerecarea lui **o** in **u**: acurire. D'in acurire, prin trecerea lui **c** in **g**, asiá de commune nu numai limbei române, ci si celloru alte limbe romanice, s'a potutu transformá in agurire, d'in care apoi agurida, participiu femininu agurita, luatu cá substantivu, cu tenuea **t** stramutata in medi'a **d**, cumu s'au formatn si partida, parada, etc., d'in partita, parata, cu tote ca in limb'a popularia anevoia s'ar poté aflá unu allu douile essemplu de acésta stramutare a suffissului participiale **ta** in **da**. M.

(Atàta cá de proba d'in glossariu. Red. Trans.)

CONSEMNAREA

domniloru membrii ai asoc. trans. pentru literatur'a si cultur'a poporului rom., carii cu ocasiunea adun. gen. X. tienuta in Naseudu au platitu atàtu tacse restante, càtu si pre a. c. $18^{69}/_{70}$, apoi inscrierea memb. noui.

(Urmare.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Numerulu curente	Numele	Conditiunea	Locuinti'a	e membru		a u p l a t i t u						Observare
				vechiu	nou	tacse restante pro	fr.	cr.	pro $18^{69}/_{70}$ fr.	cr.	pentru diploma fr.	cr.	
61	Mich. Fagarasianu	preotu	Teure	—	1		—	—	5	—	1	—	
62	Prin dn. M. Fagarasianu cá colecta dela:												
	Pavelu Popu	economu	Teure	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Arteniu Spatariu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Andreiu Carcu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Basiliu Muresianu	„	„	—	—		—	—	—	50	—	—	
	Ioane Brasifalaeanu	„	„	—	—		—	—	—	50	—	—	
	Demetriu Muresianu	„	„	—	—		—	—	—	50	—	—	
62	Cilica Sangeorzanu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
63	Simeonu Moldovanu	invetiatoriu	Bethleanu	—	1		—	—	5	—	1	—	
64	Prin dn. Sim. Moldovanu cá colecta dela:												
	Teodoru Albu	murariu	Bethleanu	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Iosifu Cocoi	petrariu	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Ioanu Tomuca Morariu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Georgiu Carcu	curatoriu	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Petru Simonu	proprietariu	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Petru Iuganu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Flore Moldoranu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Vasiliu Chira	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Iacobu Carcu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Georgiu Puiu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Michaile Morariu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Costanu Popu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	
	Elia Boteanu	„	„	—	—		—	—	1	—	—	—	

Numerulu curente	Numele	Conditiunea	Locuinti'a	e membru vechiu	e membru nou	au platitu tacse restante pro	au platitu tacse restante fr.	au platitu tacse restante cr.	pro 1869/70 fr.	pro 1869/70 cr.	pentru diploma fr.	pentru diploma cr.	Observare
	Petru Marzocu	proprietariu	Bethleanu	—	—		—	—	1	—	—	—	
65	Iosifu Popu	vicecapitanu	Siomcut'a	1	—	186 8/9	5	—	5	—	—	—	
66	Michaele Chechenesdi	protopopu	Casso Marmati'a	1	—	2/3	5	—	—	—	—	—	
67	Ioane Tomoiaga	preotu	Selisce Marmati'a	1	—	2/3	5	—	—	—	—	—	
68	Basiliu Mihalca	protopopu	Visieu Marmati'a	1	—		—	—	5	—	—	—	pro 187 0/1
69	Basiliu Mihalca jun.	teologu	„ „	1	—		—	—	5	—	—	—	
70	Nicolau Rusu	jude cercuale	Borgo Prundu	—	1		—	—	5	—	—	—	
71	Ioane Busitia	profesoriu prepar.	Sigetu Marmati'a	1	—		—	—	5	—	—	—	
72	Mich. Marina	preotu	Apsia de diosu Marm.	—	1		—	—	5	—	1	—	
73	Simeone Botizanu	colabor. la Federat.	Pest'a	—	1		—	—	5	—	1	—	
74	Ioane Filipanu	protopopu	Secu	—	1		—	—	5	—	1	—	
75	Ioane Isipu	jude cercuale	Rodna	—	1		—	—	5	—	1	—	
76	Alecsandru Buda	propr. si inspect. scol.	Remetu	1	—		—	—	5	—	—	—	
77	Ioane Muresianu	invetiatoriu	Strimtura Marmati'a	1	—		—	—	5	—	—	—	
78	Teodoru Dumbrava	proprietariu	Budatelecu	—	1		—	—	5	—	1	—	post'a ultima Sz. Lekenze.
79	Ioane Muresianu	„	Santu	—	1		—	—	5	—	1	—	post'a ult. Sz. Regen.
80	Alecsandru Onaciu	vicenotariu comit.	Gherl'a	—	1		—	—	5	—	1	—	
81	Iustinu Popfiu	profesoriu	Oradea mare	1	—		—	—	5	—	—	—	
82	Paulu Vela	„	„	1	—		—	—	5	—	—	—	
83	Popu Ioane	protopopu	Vadu in Marmati'a	1	—	8/9	5	—	5	—	—	—	
84	Macsimu Lica	asesoriu	Naseudu	1	—	6/7	5	—	—	—	—	—	
85	Basiliu Busdugu	„	„	—	1		10	—	5	—	—	—	
86	Nicolau Tamasi	cancelistu jud.	Borgo Prundu	—	1		25	—	5	—	—	—	
87	Iosifu Vulcanu	redactoriu	Pest'a	1	—		—	—	5	—	—	—	
88	Ioane cav. de Alduleanu	jude la trib. sup.	„	1	—		—	—	5	—	—	—	
89	Georgiu Angialu	consiliariu in pens.	„	1	—	8/9	5	—	—	—	—	—	
90	Alecsandru Romanu	deputatu si profes.	„	1	—		—	—	5	—	—	—	pro 187 0/1
91	Dr. Galu Iosifu	jude la curtea cas.	„	1	—		—	—	5	—	—	—	
92	Ioane Florianu	protofiscalu	Naseudu	1	—	8/9	5	—	5	—	—	—	
93	Mich. Domide	invetiatoriu	Sangeorgiu	—	—		—	—	—	—	1	—	vedi Nr. cur. 51 in continuare.
94	Leontinu Luchi	vicecapitanu in pens.	Naseudu	1	—	5/6	5	—	—	—	1	—	
95	Florianu Porcius	vicecapitanu	„	1	—	6/7, 7/8, „ 8/9	15	—	5	—	—	—	
96	Ioachimu Muresianu	presied. jud.	„	1	—	5/6 — 8/9	20	—	5	—	—	—	
97	Alecsiu Onitiu	asesoriu jud.	St. Sangeorgiu	1	—		—	—	5	—	—	—	
98	Teodoru Suitu	notariu com.	Borgo Tiha	—	1		—	—	5	—	1	—	
99	Leone Pavelia	profesoriu gimn.	Naseudu	1	—	6/7	5	—	—	—	—	—	
100	Michaile Pavelu	vicariu	Slatina Marmati'a	1	—		—	—	5	—	—	—	
101	Nicolau Balanu	notariu comit.	Brasifaleu de susu	—	1		—	—	5	—	1	—	
102	Ioane Pavelu	vicenotariu jud.	Naseudu	1	—	4/5	5	—	—	—	—	—	
103	Samsonu Marcianu	cancelistu jud.	Olpretu	—	1		—	—	5	—	—	—	
104	Michailu Bohatielu	subinspect. scolariu	Deesiu	1	—		—	—	5	—	—	—	
105	Ioane Margineanu	asesoriu jud.	Naseudu	1	—	4/5	5	—	—	—	—	—	d'in restantia.
106	Iosifu Balu	preotu	Ilva mare	—	1		—	—	5	—	1	—	
107	Basiliu Cornea	med. cerc. Marmati'a	Rosavlia	—	1		—	—	5	—	—	—	
108	Gregoriu Mateiu	comerciante	Sibiiu	1	—	8/9	5	—	100	—	—	—	1 obligat de statu evertata.
109	Teodoru Antonu	c. r. capit. in pens.	Naseudu	1	—	4/5 — 7/8	20	—	—	—	—	—	
110	Sigismundu Bartocu	r. medicu montanu	Rodn'a	—	1		—	—	5	—	1	—	
110	Ioane Toma	juratu comit.	Borhidu com. Satum.	1	—		—	—	5	—	—	—	
111	Alecsandru Popu	jude cercuale	Capolnocu Monostoru	1	—		—	—	5	—	—	—	
112	Iacobu Paveli'a	archivariu	Naseudu	1	—	5/6	5	—	—	—	—	—	
113	Ioane Popescu	protopopu	Mediasiu	1	—		—	—	5	—	—	—	
114	Georgiu Laslo	presied. la trib. urb.	Deesiu	1	—		—	—	5	—	—	—	
115	Vasiliu Tohati	jude procesuale	Chesia	—	1		—	—	5	—	—	—	
116	Visarionu Romanu	insp. la banc'a trans.	Sibiiu	1	—		—	—	5	—	—	—	

(Va urma).

BCU Central University Library Cluj

LITERARIU.

Catechismulu sanetatiei (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporulu romanescu si scólele populare elementarie.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporulu romanescu (si scólele elementarie)

amenduoe de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina si chirurgia, magistru de obstetricía, consiliariu de scóle regescu in pensiune si asesoru consistoriale. Temisior'a. In tipografi'a lui Ernestu Steger. 1870.

Pretiulu fia-caruia d'in acestea Catechisme este numai càte 25 cr. v. a., sî se póte trage de a dreptulu dela dn. auctoriu d'in Temisiór'a, séu sî prin librarii, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu.

Candu amu presupusu, cà multi barbati de scóla voru petrunde in curendu scopulu ce avù dn. dr. Vasiciu cu elaborarea acestoru carticele, nu ne amu insielatu de locu, pentrucà acelea au sî inceputu a se introduce in mai multe scóle cá carti de lectura.

Macrobiotic'a séu Maiestri'a de a conserva viati'a omenésca, compusa de renumitulu medicu dr. Hufeland, tradusa in romanesce de dr. P. Vasiciu, tom. I. si II. costa acuma numai 1 fr. 50 cr. v. a., se afla si la acésta Red.

Antai'a carte de lectura sî invetiatura pentru scólele poporali romane, compusa de I. Popescu, Sibiiu 1870, anuntiata sî in Nr. 24 d'in a. tr., atunci inse fàra pretiu, costa legata cu Manuducerea la unu locu, 35 cr., éra fàra manuducere 25 cr. v. a.

Cine ar crede? pruncuti numai de càte 5—6 ani au sî inceputu se citésca sî totu-unadata se scrie dupa acestu ABCdariu.

Viati'a dupa mórte. Dedusa d'in misteriulu fientiei omenesci si desiertatiunea celoru trecatorie. Prin Ioanu P. Papíu, preotu gr. cat. la institutulu corectoriu transilvanu d'in Gherl'a. Clusiu 1870.

Cartea sant. Ioanu Chrisostomu despre preutía. Tradusa de acelasiu preotu, tipar. in Gherl'a 1869.

Ambele acestea carti fusera anuntiate inca sî in unulu d'in Nrii a. tr.

De atunci incóce aflaramu cà aceleasi au fostu prea bene acceptate in acelea cercuri si classe de ómeni, care in midiuloculu materialismului de care este sbuciumata societatea europena mai alesu dela 1830 incóce, simtu profundu necessitatea de a'si inaltía ochii sufletesci cá si cei corporali dela pamentu càtra ceriu, a medita incai uneori asupra „vietiei dupa mórte," ceea ce ar trebui se faca fiacare moritoriu.

Cele cinci table mari de parete pentru istori'a naturale sî anume pentru Zoologia, elaborate prea frumosu sî figurele insocite de nomenclature romanesci sî latinesci, precumu amu mai aratatu in recensiunea nóstra d'in an. tr., costa 12 fr. v. a., sî se potu trage pentru scóle atàtu de-a dreptulu dela dn. editoriu Iulius Spreer (librari'a Sam. Filtsch) d'in Sibiiu, càtu si prin redactiunea acestei foi.

INVITARE LA PRENUMERATIUNE

la foi'a politica septemanaria **„Der Osten,"** care cu 1. Ian. si-incepe anulu alu patrulea si, precumu in trecutu, asia si in viitoriu se va luptá pentru egal'a indreptatîre a toturoru natiuniloru sî pentru cointielegerea popóreloru monarchiei austriace. Abonatii la diuariulu „Osten" primescu regulatu iu fiacare septemana unu suplementu gratuitu, intitulatu „Das Wiener Sonntagsblatt," in care se voru publicá novelle, descrieri, anecdote, poesie, gaciture si charade cu cele mai pretióse premiuri pentru deslegarile succese.

Pretiulu de prenumeratiune pre unu patrariu de anu face, d'inpreuna cu costulu postale, numai 1 fr. 50 cr. v. a. Noii abonati pre un'a diumatate de anu primescu gratuitu romanulu: „Die Spione des Grafen Bismarck."

Prenumeratiunile sunt a se face la administratiunea lui „Osten" in Vien'a, Praterstrasse Nr. 50.

INSCIINTIARE.*)

In localitatile societatii pentru cultur'a si literatur'a romana in Bucovin'a se voru tiené, conformu statuteloru ei, urmatóriele prelegeri publice.

1. „Despre teritoriulu locuitu de romani in diu'a de astadi," de dn. I. Sbiera. Dumineca in 20. Dec. 1870 (1. Ian. 1871). 2. „Despre istori'a fondului relegiunariu gr. or. d'in Bucovin'a," de dn. S. Andrieviciu. Dumin. in $^{3}/_{15}$. Ian. 1871. 3. „Despre chipulu cumu póte invetiatoriulu desteptá si inaintá dragostea càtra natiune," de dn. I. Drogli. Dum. in $^{10}/_{22}$. Ian. 1871. 4. „Despre originea poporului romanu," de dn. I. Sbier'a. Dum. in $^{17}/_{29}$. Ian. 1871. 5. „Despre increstinarea romaniloru," de dn. M. Calinescu. Dum. in 24. Ian. (5. Febr.) 1871.

Aceste prelegeri sunt gratuite, dara d'in caus'a spatiului restrînsu alu localitatiloru se voru impartí bilete de intrare, pre cari doritorii si le potu procurá dela secretariulu societatii cu o dî nainte de tienerea fiacarei prelegeri dela 3 pàna 6 óre d. a.

Inceputulu fiacarei prelegeri la 5 óre d. a.

Cernauti in $^{15}/_{27}$ Dec. 1870. Comitetulu societatii.

*) Acésta inscientiare séu programa a Comitetului societatei bucovinene, a sororei nóstre, o aflamu pe atàtu de interesanta, pre càtu sî intielepta sî patriotica. Un'a d'in vechile nóstre dorintie, la a caroru inplinire aspiraseramu, a fostu sî acésta, cá se ajungemu órecandu a vedé tienenduse sî la noi in diverse locuri sî tienuturi, asia numite prelegeri, discursuri, dissertatiuni publice, popularie, inse serióse, d'in sfer'a scientieloru, d'in istori'a natiunei sî a patriei, cumu sî d'in viéti'a nóstra nationale etc. Éca cà impulsulu ce s'a datu de càtiva ani incóce prin adunarile generali ale asociatiuniloru, succesive petrunde totu mai departe, cercurile de activitate se largescu sî se inmultiescu; diversele straturi ale societatei nóstre nationale incepu se simtia totu mai multu necessitatea de a conversa sî invetia, cumu sî de a'si asculta in limb'a nationale pe barbatii devotati scientieloru; apoi sciutu este, cà in cele mai multe casuri vocea viia (viva vox) petrunde cu effectu mai mare decàtu liter'a mórta.

Red. Trans.

Editoriu si provedietoriu: Comitetulu, — Redactoriu G. Baritiu, secretariulu I. alu asociatiunei. — Tipografi'a Römer & Kamner.